

MAASTIKE VÄÄRTUSTAMINE JA REKREATIIVNE KASUTAMINE

Teema „Soo ja vesi“

Projekt 2012 - 2014

Tartu Kutsehariduskeskuse turismiosakond 2014



**Kogemuslik õppematerjal turismiõppijale
ja loodusturismi huvilisele**

VÄÄRTUSLIKUD MAASTIKUD MEIE ÜMBER

Soomaa Rahvuspark on loodud suurte raba-
laamade, looduslikus sängis jõgede ja mitme-
kesiste metsade kaitseks. Siinse rahvusvahelise
tähtsusega märgala (Ramsari ala) põhituumiku
moodustavad lammimetsad, lamminiidud ja
muidugi neli raba – Kuresoo, Kikepera, Valger-
aba ja Öördi raba. Soomaa teevad soode maaks
jõed, mis tasasel alal voolates tekitavad kev-
adel suuri üleujutusi. Soomaa elanikud tavat-

sevad seniajani öelda, et neil on viis aastaaga:
kevad, suvi, sügis, talv ja suurvesi. Siinsetes
keerulistes ja erandlikes oludes on elanikel
välja kujunenud erilised tavad ja eluviis, mida
jõuduööda jätkatakse ja külalistele tut-
vustatakse. Soomaa loodus- ja pärandmaastike
kaitseks ja taastamiseks on algatatud mitmeid
projekte, kus kõik loodushuvilised saavad tal-
gutööde korras kaasa lüüa.

KAS TEAD, ET...

+ Soode inventuuri tulemuste põhjal katavad
sood ainult natuke üle 5% Eesti pindalast
(227000ha). Siiani kirjanduses üldlevinud
teabe kohaselt moodustavad sood enam kui
20% Eesti pindalast.
+ Seal kus Raudna jõgi ühineb Halliste jõega
katab **maksimaalse veeseisu korral** tulvavesi
200-210 km² suuruse maa-ala, mis on **võrdne**
Võrtsjärve pindalaga tema madalseisu
aastatel.

+ Soomaa rahvuspark on PAN Parks liige.
PAN Parks on Euroopa kaitstavate alade võr-
gustiku rahvusparkide ühendus, mille peam-
ine töösuund on põlislooduse kaitsealade ja
kohaliku kogukonna poolse turismiettevõtluse
koostöö toetamine.

Kasutatud materjalid:

1. http://issuu.com/elfond/docs/eesti_soode_seisund_ja_kaitstus
2. <http://www.keskkonnaamet.ee/soom>

MARSRUUT ÕPPEREISIKS SOOMAA

Tartu – Suure-Kõpu mõis (ekskursioon) –
Soomaa Rahvusparki külastuskeskus (haridus-
programm) – rabaretk Kuresoos – kanuuretk
Raudna ja Halliste jõgedel – Tihemetsa /
Volveti (haridusprogramm mõisapargis) –
Soomaa Rahvuspark (talgud pärandmaastiku
taastamiseks) - Tartu

Õõbimisvõimalus: Pärnumaa Kutseharidus-
keskuse Voltveti koolituskeskuse õpilaskodus

Toitlustamine:

välitoitlustus kaasa võetud supiga, soe
toit lähedal asuvates toitlustuskohtades/
koolisõõklates

TEGEVUSTEKS PLANEERITUD AEG:

1. Ekskursioon Suure Kõpu mõisas (mõisakoo-
lis) giidi juhendamisel – **1 tund**
2. Haridusprogramm Soomaa külastuskeskuses
– **45 min**
3. Rabaretk Kuresoos – **1,5 tundi**
4. Kanuuretk (piknikuga) – **3,5 tundi**
5. Haridusprogramm mõisapargis – **1,5 tundi**
6. Talgud koostõõs ELF-ga Meiekõse matkara-
jal – **4,5 tundi**

ÜLESANDED ENNE REISI

ÜLESANNE 1

Kanna marsruut Regio kontuurkaardile, mille saad kopeerida lingilt:

www.regio.ee/static/body/files/44.eesti_haldus.pdf

ÜLESANNE 2

Leia vahemaad punktide vahel ja märgi need kontuurkaardi pöördele. Vajalikku infot leiad:

www.maps.google.com

www.viamichelin.com

<https://eteenindus.mnt.ee/maantee.jsf>

ÜLESANNE 3

Koosta eraldi dokumendina reisikava 2-päevaseks reisiks Soomaal. Arvesta välja sõiduks, tegevusteks ning söögipausideks kuluv aeg.

ÜLESANNE 4 / TASK 4

Revise the vocabulary about the topography of Estonia using the following e-learning objects:

Estonian Landscape: Heights

http://e-ope.khk.ee/oo/2011/estonian_landscapes_heights/

Estonian Landscape: Lowlands

http://e-ope.khk.ee/oo/2011/estonian_landscapes_lowlands

Estonian Landscape: Plateaus, Depressions

http://e-ope.khk.ee/oo/2011/estonian_landscapes_plateaus_depressions/

ÜLESANNE 5 / TASK 5

Explain to your peer what landscape regions can you see when traveling in North, West and South Estonia.

The link below will help you to find a nice map about landscape regions.

<http://www.bing.com/images/search?q=eesti+maastikurajoonid&FORM=HDRSC2#view=detail&id=216FC1D3E49269C252AAA5662D-45DC45793E8E93&selectedIndex=2>

ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 6

Jaota soomaastike väärtust iseloomustavad märksõnad kolme väärtushinnangu vahel, järjestatult hinnangukastid ajateljel.

SOOMAASTIKE VÄÄRTUSTAMINE

Eesti soomaastikke on ajaloos väga erinevalt väärtustatud. Võõrastele tekitasid sood hirmu. Põlluharijad võitlesid liigveega ja kuivendasid soid. Tänapäevaks on soodest saanud väärtuslikud maastikud, mida tuleb hoida.

AJATELG

PÕLATUD MAASTIK	ÜMBERKUJUNDATUD MAASTIK	VÄÄRTUSLIK MAASTIK

Inimpeglike loomade elupaik ja sigimiseala, müstika ja virvatuled, turvas kui energiaallikas, puhta vee allikas, nigel heinasaak talvesöödaks, matkamaastik nii suvel kui talvel, turvas kui kasvusubstraat aianduses, jõgede ja pinnavete veerežiimi reguleerija, marjamaa, inspiratsioonimaastik, pelgupaik sõdade ajal, kuivendatud soo, loodusfotograafide meelismaastik

JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 7

Loetle soode arenguks vajalikud tingimused:

SOOMAA RABA- JA JÕEMAASTIKUD

Soomaa Rahvuspargi põhiosa hõlmavad suured rabamassiivid: Kuresoo, Öördi, Kikepera ja Valgeraba. Rabad on Euroopas väärtustatud elupaigatüüp (7110) (Active raised bogs), mida peab EU loodusdirektiivi alusel kaitsma, sest soid ei saa tekkida mitte igas looduslikus vööndis. Soode tekkimine ja turba ladestumine on määratletud kindlate kliima, pinnamoe ja hüdroloogiliste tingimustega.

JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 8

Missugusel arengustaadiumil soomaastikke on piltidel kujutatud? Ühenda fotod skeemiga.

SOO ARENGUSTAADIUMID

Sood võivad tekkida mineraalmaa soostumisel või veekogude kinnikasvamisel. Soomaa sood on nn primaarsed sood, mis hakkasid arenema kohalike jääpaisjärvede soostumisel boreaalsel kliimaperioodil. Soode arengus eristatakse kolme faasi: madalsoo, siirdesoo ja raba.



JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 9

Vasta küsimustele ja selgita joonist turbasambla kohta.

TURBASAMMAL, TURBALASUND

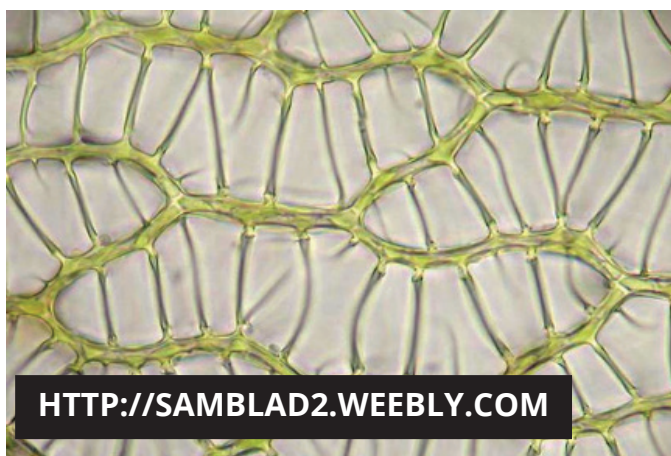
Kuresoos on turbalasundi maksimaalne tüsedus 8,5m. Rabafaasis tekib turvas peamiselt tubasamaldelst ja puhmastaimedest. Rabaturba paksus on 3-5m. Turbasamblalaadseid on Eestis 38 liiki. Turbasambla lehed on erilise rakulise ehitusega.

Mitu sentimeetrit kasvab turbasammal aastas?.....

Kui suur on turba keskmine aastane juurdekasv?



Pildil on turbasambla lehe rakuline ehitus. Märki joonega hüalotsüstid ja klorotsüstid, ning selgita nende ülesanded taimes.



HÜALOTSÜSTID

KLOROTSÜSTID

Tänu hüalotsüstidele on turbasamblad võimelised koguma endasse suurel hulgal vett. Rabad on suured puhta vee reservuaarid.

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 10

Too välja, missugust kasu toovad üleujutused looduskooslustele ja kohalikule majandusele.

ÜLEUJUTUSED

Soomaast teevad Soomaa siin voolavad jõed - piirijõgi Navesti, millesse suubub Halliste ja kuhu toovad oma veed Sakala kõrgustikult Raudna jõgi, Kõpu jõgi ja Lemmjõgi. Tasane pinnamood ja savine pinnas, ei lase vett liikuma. Kevadeti ja suurte vihmadega tekivad üleujutused ja jõgede vee-tasemest tingitud kõrge põhjavesi ongi soostumise põhjus. Üleujutuste toel jätkub Euroopas väärtu-statud elupaikade - lammisoode, lamminiitude ja lammi- ja lodumetsade areng.

LOODUSLIKUD JA POOLLOODUSLIKUD KOOSLUSED	KOHALIK MAJANDUS ENNE JA NÜÜD

ÜLESANNE 11

Selgita, missuguseid ökosüsteemi teenuseid (otseseid ja kaudseid) pakuvad Soomaa sood.

ÖKOSÜSTEEMI TEENUSED

Soomaa soodes on tuhandeid tonne/kuumeetreid turvast, millel on väärtus ja hind, kuid mida kokkuleppeliselt ei saa kasutusele võtta. Et selgitada keskkonnahoiuks tehtavaid kulutusi, tuleb ka looduslikud ökosüsteemid siduda majanduspõhimõtetega.

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

TEENUS	SELGITUS
REGULEERIV TEENUS	
VARUSTAMISE TEENUS	
ELUPAIGA TEENUS	
KULTUURILINE JA MUGAVUSTEENUS	

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 12

Koosta käitumisjuhend sooretke korraldajale.

PUHKETEGEVUS SOOMAA RABA- JA JÕEMAASTIKEL



1. GRUPI SUURUS -



2. EELTÖÖD ENNE RETKE (KAITSEKORRALDUS, LIIKUMISPIIRANGUD, KAITSEALUSED LIIGID)



3. LIIKUMISOHUTUS

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI



4. TULEOHUTUS (LÖKKE TEGEMINE, SUITSETAMINE)



5. JÄÄTMEKÄITLUS



6. EETILISED TÕEKSPIDAMISED

ÜLESANNE 13

Selgita, kuidas teha nii, et veel alles olevast pärandkultuurist ei saaks pelgalt muuseumieksponaati või poolelusat turismiatraktsiooni.

PÄRANDKULTUUR

Pärandkultuur on meie esivanemate elu ja tegevuse jäljed maastikul. Pärandkultuur on oma olemuselt materiaalne (aineline) kuid siiski seotud vaimse kultuuriga. See on maal elava rahva – talurahva kultuur, kes 19. saj. teisel poolel hakkas end eestlasteks nimetama. Pärandkultuuri on sulandunud võõraid mõjusid, kuid see on jäänud vitaalseks.

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

Spikker: piirkonna atraktiivsus, kohamuistendid, rahvalaulu- ja rahvatantsutraditsioon, mahetootmine, juurte juurde, traditsiooniline elulaad ja tootmisviis, ehitustraditsioonid, traditsioonilised materjalid, alalhoidlik looduskasutus, lamminiidud, haabjad, ripp- ja pukksillad...

ÜLESANNE 14 / TASK 14

Fill in the blanks with the verbs from the word bank.

Pick 6 tips out of 10 and explain your peer why you consider these points important.

OUTDOOR ETHICS:

RESPONSIBLE ENJOYMENT AND ACTIVE STEWARDSHIP OF THE OUTDOORS

Protect	Advertise & highlight	Focus on	Avoid	Build
Don't bring	Keep	Use	Remember	Develop and support

1.natural environment, eco-system and endangered species.
2.wild animals or plants home.
3.freshwater clean, take great care of swamps and bogs.
4.non-motorized recreational activities, walk on foot as much as possible.
5.clearcutting in forests
6.bird feeding houses.
7.eco-friendly materials
8.educational environment programs and projects at school.
9.that camping huts and facilities in nature are for everyone to enjoy.
10.the importance of protecting and saving nature.

What U take with U to the forest U can take with U after U leave.

Take only photos, leave only footprints.

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 15 / TASK 15

Study the vocabulary below. Tick the words and phrases which are completely new to you. Study the new vocabulary.

rabamassiivid -	mire systems
raba -	active raised bogs
soo -	swamp, bog
siirdesoo -	poor fen, transitional bog, sedge mire
madalsoo -	fen
laugas -	bog pool
älves -	patch in bog covered with a very thin layer of vegetation
soostumine -	paludification
turba ladestumine -	peat accumulation
turbalasund -	peat layer
turbasammal -	sphagnum moss
puhmastaimed -	low-growing perennial shrubs
endasse koguma, imendama	to immerse
looduslik ökosüsteem -	natural ecosystem
ökosüsteemi teenused -	services of ecosystem
reguleeriv teenus -	regulating services
varustamise teenus -	provisioning services
elupaiga teenus -	supporting services
kultuuriline ja mugavusteenus -	cultural services
liikumiskeeld -	access forbidden (prohibited)
liikumisohutus -	bog walking safety
laudtee -	boardwalk
tuleohutus -	fire safety
jäätmekäitlus -	waste management
eetilised tõekspidamised -	ethical values
jõe ülemjooks -	upper course of the river
jõe alamjooks -	lower course of the river
jõe läte -	river source
jõe suue -	river mouth
jõe valg(a)la -	drainage basin, watershed

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

voolu kiirus -	velocity
lisajõgi -	tributary
üleujutus, suurvesi -	flood
veetase -	water level
veetaseme kõikumine -	fluctuations of water level
põhjavesi -	ground water
liigvesi -	excess water
sookuivendus -	bog draining
alalhoidlik looduskasutus -	sustainable wilderness management
haabjas -	(historical) one-log boat
riipsild -	suspension bridge
pukksild -	log bridge on posts
mahetootmine -	organic farming

ÜLESANNE 16 / TASK 16

Give a presentation on Soomaa National Park and options for active leisure. Use the appropriate vocabulary from the previous tasks, and photos from the Photo Bank.

KKK - KOLM KOKKUVÕTVAT KÜSIMUST

1. Millise Eesti mängufilmi pealkirjas on sõna „maastik“? Millest see film räägib?

2. Reisi algul külastasime Kõpu mõisa Viljandimaal. Kõpu on küll rohkem tuntud Hiiumaal oleva vana tuletorni kaudu. Milliseid korduvaid kohanimesid Eestis veel teate?

3. Eestimaa Looduse Fond (ELF) on tuntud kui talgukorraldaja Milliste valdkondadega ELF veel tegeleb? Nimeta iga valdkonna juurde vähemalt üks tegevus.